

До спеціалізованої вченої ради
35.052.095
Національного університету
«Львівська політехніка»
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата юридичних наук, професора

Котухи Олександра Степановича

**на дисертацію Беліченко Олександри Валентинівни «Українська
правова думка про юридичний процес (XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Детальний аналіз тексту дисертаційного дослідження О. В. Беліченко та ознайомлення з науковими працями за темою дисертації надають можливість висловити наступні позиції.

Актуальність теми не викликає сумніву та зумовлена тими процесами, котрі здійснюються в сучасній правовій системі України й стосуються необхідності вдосконалення напрямків її реформування. Дослідження генези правової думки українських учених на різних етапах її розвитку також є надзвичайно актуальним, враховуючи ті складні моменти в реорганізації правової системи за європейським взірцем.

Вагоме місце серед них займають погляди правників XIX ст. – 20-тих років XX ст. на становлення та подальше формування юридичного процесу. Безумовно, значною є їх роль у встановленні процесуального права із урахуванням національних особливостей, оскільки саме в цих хронологічних рамках відбувається комплексне формування процесуалістики як складової цілісної правової системи.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених поглядам на юридичний процес вітчизняних учених досліджуваного періоду, на сьогодні залишаються не висвітленими багато питань щодо їх правових поглядів, які є актуальними, цікавими, вагомими і привертають до себе пильну увагу з метою їх повноцінного, ґрунтовного, історико-правового вивчення з національних, державницьких позицій та використання в сучасній практиці державного і правового будівництва, насамперед в Україні, що засвідчує актуальність теми дисертаційного дослідження Беліченко О. В. «Українська правова думка про юридичний процес (XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.)».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформульованих у дисертації. Логічна побудова роботи визначається вдалим поєднанням структури та змісту дослідження. За своєю структурою текст дисертації складається зі вступу, чотирьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зазначена структура роботи дозволила авторці ґрунтовно дослідити предмет дисертаційного дослідження, а саме українську правову думку про юридичний процес (XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.), а досягненню мети дослідження сприяло виконанню поставлених завдань.

Отримані за результатами дослідження науково обґрунтовані та практично орієнтовані положення та висновки вказують на відповідний рівень дисертаційної роботи та високий ступінь її актуальності.

Чітке виділення об'єкта та предмета дослідження з одночасним використанням низки методів при реалізації поставлених завдань допомогло дисертантці дослідити цілий спектр питань із вказаної проблематики.

Вірогідність та наукова обґрунтованість отриманих авторкою результатів та висновків. За результатами дослідження зроблено обґрунтовані висновки, котрі логічно випливають із поставлених завдань дослідження і є науково переконливими та аргументованими. Авторкою опрацьовано 321 джерело наукового та науково-публіцистичного характеру. З метою підтвердження власних позицій та висновків здобувачка досить

збалансовано використовує посилання на монографічні роботи та наукові статті інших авторів.

Обґрунтованість отриманих здобувачкою наукових висновків опирається на достатньо переконливу аргументацію та обґрунтування щодо української правової думки про юридичний процес. У дисертаційній роботі О. В. Беліченко вирішені наукові завдання, котрі раніше не розглядалися або розглядалися частково в рамках інших наукових досліджень з аналогічної проблематики, що надало можливість зробити нові висновки.

Дисертаційний матеріал викладено в логічній послідовності та в єдності всіх структурних підрозділів роботи, що підтверджує цілісність та завершеність тексту наукової роботи.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду наукових монографічних досліджень.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Сутність наукової новизни положень дисертації виражається тим, що вказана робота є першою науковою монографічною працею, в якій здійснено комплексне дослідження української правової думки про юридичний процес ХІХ ст. – 20-тих років ХХ ст.

Дисертаційне дослідження Беліченко О. В. відзначається високим рівнем наукової новизни, що відображається відповідно до кожного розділу в таких положеннях.

Авторка, здійснивши ґрунтовний аналіз понятійно-категоріального апарату, вказує на особливості поглядів на теорію юридичного процесу серед фахівців права, та ще раз підтверджує, що сучасне поняття юридичного процесу трактується в широкому та вузькому розумінні.

Охарактеризувавши значний масив джерельної бази, дисертанткою встановлено, що еволюція історико-правових поглядів на генезу юридичного процесу відбувалася у контексті розвитку національної правової системи.

Також заслуговує на підтримку позиція здобувачки щодо класифікації джерельної бази на окремі групи за її видами., зокрема: монографічні

дослідження вчених (дисертація, книга, брошура, стаття), присвячені проблемі дисертаційного дослідження; комплекс опублікованих різнопланових історико-правових документів, що висвітлюють взаємозв'язок та взаємозалежність між поглядами на юридичний процес і регламентацією процесуально-правових відносин; архівні матеріали, присвячені науковій спадщині дослідників юридичного процесу у визначених хронологічних межах; довідкові та енциклопедичні видання, що висвітлюють багатосторонню діяльність учених – дослідників процесуального права.

Теоретичне та практичне значення для подальших наукових досліджень у галузі історії політичних та правових учень має низка тверджень та висновків авторки, серед яких особливої уваги заслуговують такі як:

– правові вчення українських правників XIX ст. – 20-х років XX ст. розвивалися з урахуванням основних соціально-політичних тенденцій історичного розвитку суспільства у вказаних хронологічних межах;

– становлення історії права як науки, початки розробки проблеми процесуального права та поява перших робіт і концепцій відбувається в першій половині XIX ст.;

– у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. дослідження в галузі процесуального права набувають комплексного характеру, аналізуються особливості функціонування українського судочинства в його історичному вимірі;

– перші історико-правові дослідження в оцінці подій доби Української революції 1917 – 1921 рр. належать їх безпосереднім учасникам і, незважаючи на деякий суб'єктивізм, у них міститься оригінальна джерельна база для об'єктивного аналізу тогочасних державо- та правотворчих процесів;

– опертя радянськими дослідниками права 20-х років на певні догми відносно класової спрямованості функціонування судової системи та

процесуального права мали негативний прояв у подальшому звуженні методологічної бази дослідження та розвитку науки юридичного процесу;

– наукова спадщина фундаторів української історико-правової науки в діаспорі в аналізі української процесуально-правової тематики, зокрема в дослідженні конкретних історичних форм юридичного процесу, має вагому значимість для сучасних досліджень національної правової системи.

Отже, наведені вище аргументи дають підставу стверджувати, що в дисертаційному дослідженні О.В. Беліченко присутні елементи наукової новизни, котрі можуть знаходити своє втілення в історико-правових визначеннях при подальшому дослідженні генези національної правової системи загалом та процесуального права зокрема.

Наукове й практичне значення роботи. Практичне значення отриманих результатів обґрунтовується можливістю їх застосування в науково-дослідній сфері, зокрема дослідження історії розвитку процесуального права як складової правової системи України, в законодавчому процесі, а саме в удосконаленні чинних положень, що регулюють процесуально-правові відносини, в освітньому процесі під час підготовки відповідних розділів навчальної літератури та методичного забезпечення в право-виховній роботі в частині кращого розуміння генези формування власне української правової системи.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація відповідає галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», основні її тези та положення відображені в 4 наукових статтях, з яких 3 опубліковано в наукових фахових виданнях України, та одна стаття – в іноземному періодичному виданні, а також 6 тез доповідей на різного рівня конференціях.

У роботі не виявлено текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Водночас поруч з наведеними аргументами щодо відповідності монографічної роботи рівню дисертаційного дослідження наявні окремі недоліки, положення та висновки, котрі викликають наукову дискусію та потребують додаткового обґрунтування:

1. У дисертаційній роботі авторка, досліджуючи генезу правової думки про юридичний процес, зосереджується в основному на працях тих учених, котрі творили на українських землях, що входили до складу Російської імперії в XIX ст. – на поч. XX ст. Проте здобувачка не звертається до питання розвитку правових учень про юридичний процес на українських територіях, що були під владою Австро-Угорської імперії.

2. При проведенні дослідження предмета дисертаційної роботи авторці варто було б звернутися до методу критичного аналізу, який би дав можливість продемонструвати власну думку щодо поглядів на юридичний процес тогочасних учених та надало б глибшого змісту рецензованої роботи.

3. Здобувачка в дисертаційній роботі приділяє багато уваги проблематиці функціонування процесуального права в зазначених хронологічних рамках, однак нею не повною мірою аргументовано необхідність та доцільність проведення такого аналізу.

4. У четвертому розділі дисертації здобувачка виділяє в окремий підрозділ та здійснює дослідження юридичної думки про юридичний процес 20-х років в українській діаспорі, проте вона не вказує на необхідність щодо проведення такого аналізу і чи виступає це предметом дисертаційного дослідження.

Проте висловлені зауваження та пропозиції здебільшого носять дискусійний характер, загалом не впливають на високий рівень дисертаційного дослідження та мають бути предметом для публічної дискусії на захисті.

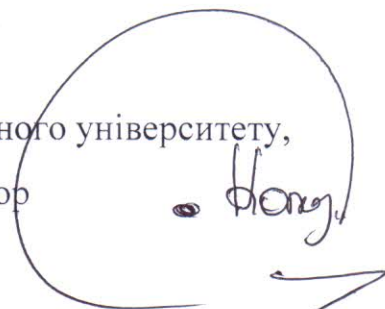
Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України.

Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що відзначається логічністю та послідовністю побудови дослідження. Наукова новизна, обґрунтованість та аргументованість результатів, належний науковий рівень дисертаційного дослідження, котрий містить нові науково-обґрунтовані теоретичні результати проведених нею досліджень.

Зазначене дає підстави дійти висновку, що дисертація **Беліченко Олександри Валентинівни «Українська правова думка про юридичний процес (XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.)»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка **Беліченко Олександра Валентинівна** – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

декан юридичного факультету
Львівського торговельно-економічного університету,
кандидат юридичних наук, професор

О. С. Котуха

